

อุบัติการณ์ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคอุจจาระร่วง
ในเด็กอายุ 0-5 ปี ในชุมชนเขตเมือง
จังหวัดสุโขทัย

นางสาววันทนี อิศระไพจิตร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2538

ISBN 974-631-395-9

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

INCIDENCE AND FACTORS RELATED TO DIARRHOEAL DISEASE
IN CHILDREN 0-5 YEARS IN URBAN COMMUNITIES,
SUKHOTHAI PROVINCE

MISS WANTANEE ISSARAPICHIT

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Science

Department of Preventive and Social Medicine

Graduate School

Chulalongkorn University

1995

ISBN 974-631-395-9

หัวข้อวิทยานิพนธ์ อุบัติการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคอุจจาระร่วง ในเด็กอายุ
0-5 ปี ในชุมชนเขตเมือง จังหวัดสุโขทัย
โดย นางสาว วันทนีย์ อิศระไพจิตร
ภาควิชา เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ แพทย์หญิงทัศนีย์ นุชประยูร
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ศาสตราจารย์ แพทย์หญิงเต็มศรี ชำนิจารกิจ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

Santi Boon

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ ฤงสุวรรณ)

คณะกรรมการวิทยานิพนธ์

วิวัฒน์ ภาวธรรม

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์วรวิทย์ ทัดตากร)

ทวิวัฒน์ นุชประยูร

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(ศาสตราจารย์ แพทย์หญิงทัศนีย์ นุชประยูร)

เต็มศรี ชำนิจารกิจ

..... กรรมการ

(ศาสตราจารย์ แพทย์หญิงเต็มศรี ชำนิจารกิจ)

Dr. Kanokorn

..... กรรมการ

(นายแพทย์ ยิ่งเกียรติ ไพศาลอึ้งพงษ์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

วันทนี อิศระไพจิตร : อุบัติการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคอุจจาระร่วงใน
เด็กอายุ 0-5 ปี ในชุมชนเขตเมือง จังหวัดสุโขทัย (INCIDENCE AND FACTORS
RELATED TO DIARRHOEAL DISEASE IN CHILDREN 0-5 YEARS IN URBAN
COMMUNITIES, SUKHOTHAI PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา : ศ.พญ.ทัศนีย์ นุชประบุร,
ศ.พญ. เต็มศรี ชำนิจารกิจ, 139 หน้า ISBN 974-631-395-9

การศึกษาอุบัติการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคอุจจาระร่วง ในเด็กอายุ
0-5 ปี ในชุมชนเขตเมือง จังหวัดสุโขทัย โดยการใช้แบบบันทึกเพื่อหาอัตราอุบัติการณ์ และ
ใช้แบบสอบถาม ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่งเพื่อสำรวจ ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติของหัวหน้า
ครอบครัวหรือภรรยาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคอุจจาระร่วง ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม
2537 ถึง 31 ธันวาคม 2537

จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้มี 406 ครอบครัวที่มีเด็กอายุ 0-5 ปี ที่อาศัย
อยู่ในชุมชนเขตเมือง จังหวัดสุโขทัย อัตราอุบัติการณ์ของโรคอุจจาระร่วงในเด็กอายุ 0-5 ปี
จำนวน 441 คนใน 406 ครอบครัวระหว่าง 3 เดือนที่เฝ้าระวังโรค(1 ตุลาคม 2537 ถึง 31
ธันวาคม 2537) เท่ากับ 15.2 ต่อเด็ก 100 คน อัตราอุบัติการณ์ของโรคอุจจาระร่วงสูงที่สุด
ในเดือนตุลาคมเท่ากับ 7.3 ต่อเด็ก 100 คน ความถี่ของโรคอุจจาระร่วงเท่ากับ 1.19 ครั้ง
ต่อเด็กที่ป่วยและระดับความรุนแรงของโรคอุจจาระร่วงอยู่ในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 63.8

จากการทดสอบทางสถิติพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)
ในเรื่อง : พฤติกรรมของผู้เลี้ยงดูเด็ก เรื่องการกำจัดอุจจาระที่ไม่ถูกต้อง สภาวะสุขภาพ
สิ่งแวดล้อม เรื่อง การรวบรวมขยะเปียกที่ไม่ถูกวิธี การกำจัดน้ำโสโครกที่ไม่ถูกสุขลักษณะ และ
เรื่องความซุกซมของแมลงและสัตว์นำโรคพบว่ามีหนูและแมลงสาบทุกชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่ามี
ความแตกต่างกัน ในเรื่องการป่วยด้วยโรกระบบทางเดินหายใจระหว่างเด็กที่ป่วยและไม่ป่วยด้วย
โรคอุจจาระร่วงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) และพบว่าเด็กอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 ปี
ป่วยเป็นโรคอุจจาระร่วงมากกว่าเด็กอายุมากกว่า 2 ปีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) แต่ไม่
พบความแตกต่างในเรื่องระดับความรุนแรงของโรคอุจจาระร่วง

ภาควิชา เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม
สาขาวิชา เวชศาสตร์ชุมชน
ปีการศึกษา 2537

ลายมือชื่อนิติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C645268 : MAJOR COMMUNITY MEDICINE

KEY WORD: INCIDENCE RATE OF DIARRHOEAL DISEASE / SEVERITY OF DIARRHOEAL DISEASE

WANTANEE ISSARAPICHIT : INCIDENCE AND FACTORS RELATEED TO DIARRHOEAL DISEASE IN CHILDREN 0-5 YEARS IN URBAN COMMUNITIES, SUKHOETHAI PROVINCE. THESIS ADVISOR : PRO. DR. THASSANEE NUCHPRAYOON , PRO. DR. TERMSRI CHUMNIJARAKIJ. 139 pp. ISBN 974-631-395-9

An active surveillence study of the incidence rate of diarrhoeal disease in children of 0-5 years old in urban communities, Sukothai Province, together with an interviewed survey concerning the knowledge, attitude and practice of the heads of the family or spouses and other factors related to diarrhoea were carried out during October 1 to December 31, 1994.

A total of 406 families who had children of 0-5 years old in urban communities, Sukhothai Province was all recruited as samples. The incidence rate of diarrhoea among 441 children of 0-5 years old in 406 families during 3 months of observation (October 1 to December 31, 1994), was 15.2%. The highest incidence rate was in October (7.3%). The number of diarrhoea per sick person was 1.19 and 63.8% of diarrhoeal cases were in medium level of severity.

It was shown in the study that the family of having diarrhoea children and the family of not having diarrhoea children showed the difference with statistical significance ($P < 0.05$) in the following factors:-incorrect sewage disposal, unhygienic disposal of garbage and waste water, the congestion of mechanical vectors such as rats/coackcoaches, the respiratory tract illness and age of children. Among children who got diarrhoea during the studied period, it appeared that the difference of having diarrhoea dis was found more in children of 2 years or less than children of more than 2 years old with statistical significance ($P < 0.05$), whereas there was no difference in the servity of diarrhoea disease.

ภาควิชา..... เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม.....

สาขาวิชา..... เวชศาสตร์ชุมชน.....

ปีการศึกษา..... 2537.....

ลายมือชื่อนิติ..... *cmv ok*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *ทรรณี นพประย*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... *ml Runkap*.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของ ศาสตราจารย์แพทย์หญิงทัศนีนุชประบุร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และศาสตราจารย์แพทย์หญิงเต็มศรี ชำนิจารกิจ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำช่วยเหลือ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง รวมทั้งชี้แนะประเด็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยจนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่งจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณนายแพทย์ยิ่งเกียรติ ไพศาลอึ้งพงษ์ ผู้อำนวยการกองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และอดีตนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย ที่ให้ความช่วยเหลือแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย และยังได้กรุณาสละเวลามาเป็นกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ด้วย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์นายแพทย์มณี เศรษฐบุตร หัวหน้าภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม รองศาสตราจารย์นายแพทย์วรวิทย์ ทัดตากร ประธานสอบวิทยานิพนธ์และคณาจารย์ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคมทุกท่าน ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์สมรัตน์ เลิศมหาดุทธิ ที่ให้คำแนะนำเรื่องแบบสอบถาม และการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ นายแพทย์สถาพร วงษ์เจริญ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสุโขทัย โรงพยาบาลวิชัยพยาบาล เวชกรรมสังคมและฝ่ายการพยาบาล ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี และการวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พี่ เพื่อน และน้อง ที่เป็นกำลังใจ ตลอดระยะเวลาของการวิจัยเป็นอย่างดี และผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน รวมทั้ง อาสาสมัครสาธารณสุข ที่ไม่สามารถกล่าวชื่อนามได้หมดในที่นี้

ท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณกิติชัย อิศระไพจิตร ที่คอยสนับสนุน ส่งเสริมให้ความช่วยเหลือในการศึกษาครั้งนี้ ทั้งในด้านกำลังใจและเป็นกำลังใจ จนทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์

วันทนีย์ อิศระไพจิตร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามของการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	7
คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย.....	8
กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	12
ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย.....	13
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	13
2. ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัย.....	14
ทบทวนวรรณกรรม.....	14
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	25
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	34
รูปแบบการวิจัย.....	34
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	34
ระยะเวลาการศึกษา.....	35
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	36

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	36
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	37
4. ผลการวิจัย.....	39
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของครอบครัว บิดามารดา.....	42
ส่วนที่ 2 การหาอัตราอุบัติการณ์ ความถี่ และระดับความรุนแรงของ โรคอุจจาระร่วง.....	46
ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคอุจจาระร่วง....	50
ส่วนที่ 4 การทดสอบความแตกต่างทางสถิติ ระหว่างปัจจัยต่างๆกับการเกิด โรคอุจจาระร่วง ปัจจัยของเด็ก กับระดับความรุนแรงของโรค อุจจาระร่วงและการสรุปผลความแตกต่าง.....	73
5. อภิปรายผลการวิจัย สรุปและข้อเสนอแนะ.....	101
อภิปรายผลการวิจัย.....	101
สรุปผลการวิจัย.....	111
ข้อเสนอแนะการวิจัย.....	113
รายการอ้างอิง.....	116
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม.....	124
ภาคผนวก ข ตารางวัดภาวะโภชนาการโดยน้ำหนักเทียบอายุ.....	138
ประวัติผู้วิจัย.....	139

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1	อัตราป่วยโรคอุจจาระร่วงของจังหวัดสุโขทัยปี พ.ศ.2533 ถึง พ.ศ.2536. 3
ตารางที่ 3.1	แสดงจำนวนของครอบครัวและเด็กอายุ 0-5 ปีจำแนกตามชุมชนที่ศึกษา... 35
ตารางที่ 4.1	แสดงจำนวนและร้อยละของครอบครัวที่มีเด็กอายุ 0-5 ปี และ เด็กอายุ 0-5 ปี จำแนกตามชุมชนที่ศึกษา..... 39
ตารางที่ 4.2	แสดงจำนวนและร้อยละของครอบครัวที่มีเด็กอายุ 0-5 ปีที่ป่วยด้วย โรคอุจจาระร่วง..... 40
ตารางที่ 4.3	แสดงจำนวนและร้อยละของของครอบครัวที่มีเด็กอายุ 0-5 ปี จำแนกตามลักษณะข้อมูลทั่วไปของครอบครัวบิดามารดา..... 42
ตารางที่ 4.4	แสดงอุบัติการณ์ของโรคอุจจาระร่วงในเด็กอายุ 0-5 ปี..... 46
ตารางที่ 4.5	แสดงอุบัติการณ์ป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงเป็นครั้งแรกตามเดือน ที่เฝ้าระวังโรค..... 47
ตารางที่ 4.6	แสดงจำนวนเด็กและครั้งของการป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วง..... 48
ตารางที่ 4.7	แสดงระดับความรุนแรงของโรคอุจจาระร่วงในเด็กอายุ 0-5 ปีตลอดระยะเวลา เวลา 3 เดือน (1 ต.ค.37 - 31 ธ.ค.37)..... 49
ตารางที่ 4.8	แสดงจำนวนและร้อยละของครอบครัวที่มีเด็กอายุ 0-5 ปีจำแนกตามสถานะ ของผู้เลี้ยงดู..... 50
ตารางที่ 4.9	แสดงความรู้เกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงของหัวหน้าครอบครัวหรือภรรยา ที่มีเด็กอายุ 0-5 ปี..... 51
ตารางที่ 4.10	แสดงเกณฑ์ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงของหัวหน้าครอบครัว หรือภรรยาที่มีเด็กอายุ 0-5 ปี..... 54
ตารางที่ 4.11	แสดงทัศนคติต่อโรคอุจจาระร่วงของหัวหน้าครอบครัวหรือภรรยา ที่มีเด็กอายุ 0-5ปี..... 55
ตารางที่ 4.12	แสดงระดับทัศนคติของหัวหน้าครอบครัวหรือภรรยาที่มีเด็กอายุ 0-5ปี ตาม Likert's scale..... 57
ตารางที่ 4.13	แสดงจำนวนและร้อยละของหัวหน้าครอบครัวหรือภรรยาที่มีเด็กอายุ 0-5ปี จำแนกตามลักษณะของพฤติกรรมอนามัย..... 58

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.14 แสดงจำนวนและร้อยละของครอบครัวหรือภรรยาที่มีเด็กอายุ 0-5 ปี จำแนกตามลักษณะด้านสุขภาพาลสิ่งแวดล้อม.....	63
ตารางที่ 4.15 แสดงจำนวนและร้อยละของเด็กอายุ 0-5 ปี.....	69
ตารางที่ 4.16 แสดงจำนวนและร้อยละของเด็กอายุ 0-5 ปีจำแนกตามการป่วยด้วย โรคทางอายุรกรรม.....	71
ตารางที่ 4.17 แสดงจำนวนและร้อยละครั้งของการป่วยของเด็กอายุ 0-5 ปีจำแนก ตามการป่วยด้วยโรกระบบทางเดินหายใจ.....	72
ตารางที่ 4.18 แสดงความแตกต่างระหว่างลักษณะข้อมูลทั่วไปกับการเกิดโรคอุจจาระร่วง.	73
ตารางที่ 4.19 แสดงการเปรียบเทียบอายุของหัวหน้าครอบครัวระหว่างครอบครัวที่มี เด็กป่วยและไม่ป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วง.....	75
ตารางที่ 4.20 แสดงการเปรียบเทียบรายได้ของหัวหน้าครอบครัวระหว่างครอบครัวที่มี เด็กป่วยและไม่ป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วง.....	76
ตารางที่ 4.21 แสดงความแตกต่างระหว่างสถานะของผู้เลี้ยงดูกับการเกิดโรคอุจจาระร่วง	77
ตารางที่ 4.22 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนความรู้เรื่องโรคอุจจาระร่วงระหว่าง ครอบครัวที่มีเด็กป่วยและไม่ป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วง.....	78
ตารางที่ 4.23 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนทัศนคติเกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงระหว่าง ครอบครัวที่มีเด็กป่วยและไม่ป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วง.....	79
ตารางที่ 4.24 แสดงความแตกต่างระหว่างครอบครัวที่มีเด็กป่วยและไม่ป่วยด้วย โรคอุจจาระร่วงจำแนกตามพฤติกรรมอนามัยของหัวหน้าครอบครัว.....	80
ตารางที่ 4.25 แสดงความแตกต่างระหว่างครอบครัวที่มีเด็กป่วยและไม่ป่วยด้วย โรคอุจจาระร่วงจำแนกตามสุขภาพาลสิ่งแวดล้อม.....	83
ตารางที่ 4.26 แสดงความแตกต่างระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับเด็กกับการเกิดโรคอุจจาระร่วง.	88
ตารางที่ 4.27 แสดงความแตกต่างในเรื่องอายุระหว่างเด็กป่วยและไม่ป่วยด้วย โรคอุจจาระร่วง.....	90
ตารางที่ 4.28 แสดงความแตกต่างระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับเด็กกับระดับความรุนแรงของ โรคอุจจาระร่วง.....	91
ตารางที่ 4.29 แสดงสรุปความแตกต่างระหว่างการเกิดโรคอุจจาระร่วงกับปัจจัยของ ครอบครัว บิตามารดา.....	93

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.30 แสดงสรุปความแตกต่างระหว่างการเกิดโรคอุจจาระร่วงกับปัจจัยด้าน สุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม.....	94
ตารางที่ 4.31 แสดงสรุปความแตกต่างระหว่างการเกิดโรคอุจจาระร่วงกับปัจจัย เกี่ยวกับเด็กอายุ 0-5ปี.....	95
ตารางที่ 4.32 แสดงสรุปความแตกต่างระหว่างการเกิดโรคอุจจาระร่วงกับปัจจัย ต่างๆ.....	96
ตารางที่ 4.33 แสดงสรุปความแตกต่างระหว่างการเกิดโรคอุจจาระร่วงกับปัจจัยต่างๆ...	97
ตารางที่ 4.34 แสดงสรุปความแตกต่างระหว่างระดับความรุนแรงของโรคอุจจาระร่วง กับปัจจัยเกี่ยวกับเด็ก.....	98
ตารางที่ 4.35 แสดงสรุปความแตกต่างระหว่างระดับความรุนแรงของโรคอุจจาระร่วง กับปัจจัยเกี่ยวกับเด็ก.....	98
ตารางที่ 4.36 แสดงความแตกต่างระหว่างชุมชนคลองตาเพชรกับชุมชนอื่นจำแนก ตามปัจจัยต่างๆ.....	99

สารบัญรูปภาพ

หน้า

รูปที่ 1. Report Cases of Acute Diarrhoea Per 100,000 Population
by Year, Thailand 1983-1992..... 2

รูปที่ 2. Report Cases of Acute Diarrhoea Per 100,000 Population
by Age-Group, Thailand 1988-1992..... 2

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย